

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 10 Sayı: 51 Volume: 10 Issue: 51
Ağustos 2017 August 2017
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1736>

**PARVANA - AFGANİSTAN'DA BİR KIZ ÇOCUĞU - ADLI ESERDE TALİBAN VE AFGANİSTAN'DA
KADIN OLMAK**
**TALIBAN AND BEING WOMEN IN AFGHANISTAN IN THE WORK CALLED PARVANA A
CHILDHOOD IN AFGHANISTAN**

Halil AYTEKİN*

Öz

Kanadalı yazar Deborah Ellis 18 yaşından beri kendini barışa ve özellikle kadınların eşit haklara kavuşması adına yapılan çalışmalara adanmış şiddet karşıtı bir militandır. Bu romanı bizzat kendisinin Pakistan'ın kuzey batısında kurulmuş olan Afgan sığınma kamplarında tanık olduğu olayların sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Yani gerçek bir gözlemin yürek burkan hikâyesidir. Ellis, tanık olduğu olaylar içerisinde en çok Afgan kızlarının ve kadınlarının maruz kaldığı ayrımcılığa, işkenceye ve aşağılanmaya yer vermiştir. Kampta bulunduğu sıralarda bu romanın kahramanı Parvana'ya benzeyen bir kız çocuğuyla karşılaşmıştır. İşte romanını on bir yaşındaki Parvana'nın yaşadıkları üzerine kurgulamış ve onun çektiği acı ve sıkıntıları aktarmaya çalışmıştır. Romanda altı kişilik ailenin en ağır yükü on bir yaşındaki Parvana'nın omuzlarındadır. Özellikle babası için Parvana hem maddi hem manevi destek rolindedir. Acımasız savaşta bir bacağı kaybetmiş olan babasına yolda koltuk değnekliği yapmak zorunda kalmıştır. Yaşadığı Kâbil şehri gece ve gündüz gökten yağın bomba ve roketlerin hedefinde kalmıştır. Ülkenin büyük bir kısmı Taliban'ın kontrolü altındadır. Afgan halkının çektiği sıkıntıları belki de en iyi anlatacak şey; pazar yerinde yapma bacakların alınıp satılmasıdır. Taliban rejimi kadınların evden çıkmasını yasakladığı için erkeklerin çoğu kadınların yapma bacaklarını da kullanabiliyordu. Kâbil'de hemen hemen her evden birilerinin ya bacağı eksik ya da kolu eksikti. Zira her taraf mayın döşeliydi. Babası Taliban tarafından suçsuz yere hapse atıldığında, Parvana'nın yükü daha da artar. Taliban'ın yasakları gereği kadın yanında kocası veya babası olmaksızın dışarı çıkamıyordu. Çocuk yaşta Parvana evin gereksinimlerini karşılayabilmek için Kâbil sokaklarına erkek kıyafetinde çıkmak zorunda kalmıştı. Parvana'nın bu eserdeki mücadelesi, Afgan kadının çetin yaşam koşullarına rağmen gösterdiği yürekliliğin ve özgürlük arayışının bir yansımasıdır.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, Taliban, Mayın, Afganistan'da Kadın, Sokağa Çıkma Yasağı.

Abstract

The Canadian writer Deborah Ellis, since 18 years old, is an anti-violence militant dedicated herself to peace and especially to works of women to achieve equal rights. This novel has emerged as a result of events that she had witnessed herself in the afghan camps established in the north-west of Pakistan. So this is a heartbreaking story of a real observation. Among the events that she witnessed, she gave place to most of the discrimination, torture and humiliation that afghan women and girls exposed to in her book. When she was in the camp, she met a girl who looked like Parvana, the hero of this novel. She has created her novel on what the eleven-year-old Parvana lived and tried to convey the pain and distress she suffered. In the novel, the heaviest burden of the family of six is on the shoulders of Parvana, eleven years old. Especially for her father, Parvana is in both financial and spiritual support roles. She had to be a crutch on the road for her father who lost a leg in a cruel battle. Kabul, the city where she lived has been the target of bombs and rockets that fall from the sky day and night. A large part of the country is under the control of the taliban. The best thing to describe the trouble of the afghan people is; the buying and selling of the artificial legs in the market place. Because of the taliban banned women to leave the house, most of the men were also able to use their artificial legs. Almost every house in Kabul, someone from the house did not either have the leg or the arm. The mines were located everywhere. When her father is imprisoned without guilt by the taliban, Parvana's burden increased even more. According to the prohibition of the taliban regime, woman could not go out without her husband or father. Parvana, at a young age, had to go to the streets of Kabul dressed as a man. Although the difficult living conditions of afghan woman, in this work, Parvana's struggle is a reflection of her courage and her search for freedom.

Keywords: Afghanistan, Taliban, Mine, Woman in Afghanistan, Prohibition of Woman to Go Outside.

GİRİŞ

İpek Yolu üzerinde bulunan Afganistan, tarih boyunca çeşitli iç ve dış güçlerin iktidar mücadelelerine sahne olmuş, işgaller ve rejim darbeleri altında istikrarlı bir yönetime kavuşamamıştır. Bu istikrarsızlığın en önemli sebepleri arasında, ülkenin sahip olduğu coğrafi şartları ve farklı etnik unsurlardan oluşan sosyal ve siyasal yapıyı sayabiliriz. Bu yüzden Afganistan modern anlamda üniter bir devlet olamamıştır. Ülke nüfusunun çoğu okur yazar değildir. Ne yazık ki, her açıdan geri kalmış bir ülkedir. Afgan halkı bu iğrenç savaş oyunlarının kurbanı olmuş, yokluk ve sefaletle mahkum edilmiştir. Bir insan doğup ölene kadar savaş içinde yaşar mı? İşte Afgan halkı böylesi bir cehennemde cenneti arayan insanlarla doludur. Aslında savaş hiçbir ülkenin kaderi değildir. Hiçbir insanın kaderi de savaş sırasında ölmek değildir. Maalesef Afganistan'da yaşayan insanlar, ülkelerinin kaderinin savaşla yazıldığına inanacak kadar bu vahşetin esiridirler. Bu ülkeyi her bir dönem birileri rahat bırakmamış ve gerçek silah ve bombaların

* Doç.Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Bölümü, haytekin@omu.edu.tr

denendiği bir tatbikat alanı olarak görmüştür. Burası insanlığın Müslüman bir ülkede, bir kez daha başarısız olduğu ve kanayan bir yaraya çare olmak şöyle dursun, onu kangrenleştirdiği bir coğrafyanın adıdır. Şimdilerde bu ülke, Taliban adında bir örgütün, Afganistan'ın güzel yüzlü insanlarını karanlığa mahkum ettiği bir dönemi yaşamaktadır. Taliban oldukça muhafazakar ve güya şeriat hükümleri uygulamaya çalışan İslami bir anlayışın temsilcisidir. Ancak Taliban uygulamalarına bakıldığında, bırakın İslam'la ilişkisini, insanlıkla bile en ufak ilgisinden, ilişkisinden söz edilemezdi. Nasıl bir anlayışı tesis etmeye çalıştıklarını anlamının en basit yolu; ele geçirdikleri bölgelerde yaşayan tüm kız çocuklarına ve kadınlara sokağa çıkma yasağı uygulamalarıydı. Bu aynı zamanda kızların okula gitmelerine de izin vermemek anlamına geliyordu. Hele bir uygulaması vardı ki inanılması bile güçtü: İslam'ın en değer verdiği kadına, bu örgüt hastanede bile tedavi görme yasağı getiriyor ve bunu İslami bir hükümlerle yapıyordu.

1.Parvana'nın gözüyle Afganistan'da kadın olmak

Eserin Fransızca adı *Parvana une enfance en Afghanistan*'dir. Dilimize *Parvana- Afganistan'da Bir Kız Çocuğu*-olarak çevirebileceğimiz romanın kahramanı onbir yaşındaki kız çocuğu olan Parvana, Taliban yönetiminin iş başında olduğu dönemlerde kadına uygulanan "kadınların dışarıda çalışması, okula gitmesi, sık giyinmesi, süslenmesi, hastanelerde erkeklerin yattığı odaları ziyaret etmesi, şeriat kurallarına aykırı giyinmesi, topluklu ayakkabı giymesi" (Oğuz, 2001: 321-322) gibi bir dizi yasaktan nasibini almıştı. Talibanın baskısı sonucu altıncı sınıfta iken okulu terk etmek zorunda kalmıştı. Ablası ise liseye gitmesi gerekirken maalesef bu yasağın sebebiyle eve hapsolmaktan başka yapacak bir şeyi kalmamıştı. Annesi, Kâbil'de bir radyo istasyonunun yazı işlerinden sorumlu iken kapıya konulmuştu. Bir yıldan beri tek bir odada günlerini geçiriyorlardı. Parvana'nın annesi ve babası dışında, bu tek odada Nooria ve Maryam adında iki kız kardeşi ve henüz iki yaşında olan erkek kardeşi Ali yaşıyordu. Altı kişilik ailenin en ağır yükü onbir yaşındaki Parvana'nın omuzlarındaydı. Özellikle babası için Parvana, hem maddi hem manevi açıdan önemli bir destekti. Babası:

"Kendisini sokakta kızıyla görüp sorgulayan Taliban askerlerine bacağına göstererek, ona ihtiyacım var, o benim yürümeme yardım ediyor, diyordu. Öğretmenlik yaptığı yıllarda çalıştığı lise bombalanmış ve bir bacağına kaybetmişti. Aynı zamanda karnından da yaralanmıştı. O zamandan beri, yürümekte zorluk çekiyor ve çabucak yoruluyordu"(Ellis, 2001: 9).

Kendisini her seferinde durduran Taliban askerlerine bir oğlunun olduğunu ama çok küçük olduğu için onu yanına alamayacağını anlatmaya çalışıyordu. Parvana, babasının yanında çarşıya giderken, Taliban askerlerinin kadınları kamçıladıklarına tanık oluyordu. Parvana'nın henüz on bir yaşında olduğunu düşünürsek, kadına yönelik bu acımasız işkencelerin onun üzerinde nasıl bir etki bıraktığını anlayabiliriz. Son otuz yıl boyunca yaşanan çatışma ortamının mağdurları çocuklar ve kadınlar olmuştur. Taliban askerleri işgal sırasında özellikle kadın öğretmenleri öldürmüştür. Kız öğrenciler ise okuldan eve gelirken Talibanın keskin nişancılarının hedefi olmuşlardır. Bu korkunç şiddet ortamında çoğu Afganlı çocuğunu okula gönderememiştir. Günümüzde halen ülkede tam anlamıyla belli başlı sosyal hizmetler verilememektedir. "Özellikle kırsal yerlerde sağlık hizmetlerinin yetersizliğine ilave olarak eğitim ve haberleşme sorunları yaşanmaktadır. Cinsiyet eşitsizliği özellikle kadınların yeterli sağlık hizmeti almasını zorlaştırmaktadır. Kadınlar insani olmayan davranış ve şiddete maruz kalmaktadır. Küçük yaşlarda evlilik, özellikle evlendirilen kızların yarısının yasal yaş sınırının altında olması Afganistan'da çok yaygındır. Bir Afgan Amerikalı gazeteci olan Fariba Nawa, yüksek getirisi nedeniyle afyon tarımına yönelen çiftçi ailelerin borçlarına karşılık olarak genç yaşta kız çocuklarını uyuşturucu kaçakçılara nasıl gelin ettiklerini kitabında anlatmıştır." (http://www.akademikortadoğu.com/belge/ortadoğu14makale/deniz_anbarli_bozatay_ismail_meric).

Babası zavallı kızın bu tarz insanlık dışı uygulamalara tanık olmasını elbette istemezdi, ancak evin geçimini arzuhalcilik yaparak sağlıyordu. Bu uğraşında ona koltuk değnekliği yapabilecek tek kişi Parvana idi. Günde birkaç kişinin mektubunu okuyor veya daha önceden gelmiş mektuplara cevap yazarak para kazanıyordu. Afganların çoğu ne okumayı ne de yazmayı biliyorlardı. Parvana şanslı idi: Hem anne tarafının hem de baba tarafının büyükleri üniversite tahsili yapmışlardı. Onlar için eğitim hatta kızlar için bile çok önemliydi. Ayrıca Parvana'nın anne ve babası İngilizce de konuşuyorlardı. Babası önceden öğrenci olarak İngiltere'de bulunmuştu. Her gün bulunduğu yere gelip oradan geçenlere: "Arzuhalci, arzuhalci, yazılacak ve okunacak bir şeyiniz var mı? Mektuplarınızı veya başka yazılarınızı makul fiyat karşılığı hem Peştü dilinde hem de Dari dilinde yazar ve okurum! Hizmetimizden memnun kalırsınız!" (s.11). diye sesleniyor ekmeğini kazanmaya çalışıyordu. Burada hemen belirtelim ki: " Afganistan'ın her bölgesinde değişik yerel diller konuşulmasına karşın iki resmî dil kullanılır. Bunlardan Peştü dili ülkenin güney bölgelerinde, Farsçanın değişik bir şivesi olan Dari dili ise kuzey ve batı bölgelerinde konuşulur."(Oğuz, 2001: 38).

Afganistan'da yaşamak çok zordu. Üretim neredeyse yok gibiydi. Her bombardımanda, insanlar işlerini, evlerini kaybediyorlar ve her defasında biraz daha fakirleşiyorlardı. Savaş 20 yıldan beri

Afganistan'ı perişan etmişti. Öncelikle Ruslar, o kocaman tanklarıyla ülkeyi bir baştan bir başa ele geçirmişlerdi. Savaş uçakları köylerin ve tarlaların üzerine bomba yağdırıyorlardı. Sovyetler nihai amaca ulaşmak için her türlü yöntemi deniyor ve daha çok geniş çaplı bombardıman tekniğine başvuruyorlardı. "Laos ve Kamboçya'da olduğu gibi Afganistan'da da çeşitli/kimyasal silahların denemesi yapılmıştır. Bu silahların deneme amacıyla ve dış kaynaklar tarafından tespit edilme olasılığının düşük olduğu zamanlarda kullanıldığı yolunda belirtiler var. Sovyetler, sulama yollarının ve ürünlerinin yok edilmesi yöntemine başvurmakta. En büyük moral çöküntüsünü sağlamak için de çoğunlukla ürünlerin olgunlaşmasını ve çiftçilerin hasada başlamasını bekliyorlar... Köylerin kasabaların yerle edilmesi, burada yaşayanların kadın, yaşlı, çocuk demeden topluca katledilmeleri, halkın öldürülmesini, yerlerinden sürülmesini ya da yıldırılmasını amaçlayan Sovyetlerin şiddet stratejisinin bir kısmını oluşturuyor." (Krakowskii, 1987: 8).

Parvana doğduğundan beri bombasız bir gün geçirmiyordu. Kendisi ve ailesi gündüz ve gece gökten yağın roketler arasında yaşam mücadelesi veriyordu. Ülkenin büyük bir kısmı Taliban'ın kontrolü altındaydı. Afganistan'da medrese öğrencisine 'Talib' deniliyordu. Bu sözcüğün çoğulu ise 'Taliban'dı ve aslında 'İslam talebesi' anlamına geliyordu. Önceleri bu insanlar, halkta iyi bir imaj uyandırmıştı. Oğuz'a göre: "Afgan başkentini üç yıl içinde harabeye çeviren ve ülkeyi kaosa sürükleyen mücahitlerden kurtulmak için yeni bir kurtarıcı arayan Afgan halkının imdadına Taliban yetişti. Ancak Taliban 1996'da iktidarı ele geçirdikten ve akla hayale sığmayacak yasaklar koymaya başladıktan sonra, Afgan halkı için hayat çekilmez hale geldi. Son umudunu Taliban'a bağlayan Afgan halkı bir kez daha yanılmıştı." (2001: 26).

Halbuki Parvana'nın babası, dinin insanlara iyiyi ve güzeli öğretmek için var olduğunu söylemişti. Küçük kız o iyi ve güzeli bir türlü göremiyor ve tüm bu olup bitenlere bir anlam veremiyordu. Babasının yürümesine yardım eden bir kızın o insanlara ne zararı olabilirdi? İslam talebesi olduğunu söyleyene bundan daha iyi bir İslami anlayış örneği olabilir miydi? Babası kısa mesafelerde bastonuna dayanarak yürümeye çalışıyordu. Ancak daha uzun mesafeler için, yasağa rağmen Parvana'nın mutlaka yardımına ihtiyaç duyuyordu.

"Önceden babasının ağaçtan bir bacağı vardı. Sonra istemeyerek de olsa onu satmak zorunda kalmıştı. Önceleri protezler ölçü alınarak yapılmıştı. Birinin protezinin bir başkasına uyması çok nadiren görülürdü. Ama bir gün, bir müşteri örtü üzerinde duran protez bacağı gördü. Satılan şeylerden hiç biri onu ilgilendirmiyordu, istediği tek şey, ağaçtan yapılmış bir bacağı. O bacak için çok iyi bir fiyat teklif etmiş ve babası da sonunda ikna olmuştu." (16-17).

İnsanlar Pazar yerinde, yiyecek, içecek, giyecek ve diğer ihtiyaçlarını alıp satabilirler. Bunlar hayatın içinde olan şeylerdir. Ancak okuyucu olarak bizi şaşırtan durum; pazarda bu tür yapma bacakların alınıp satılmasıydı. Taliban kadınların evden çıkmasını yasakladığı için, erkeklerin çoğu kadınların yapma bacaklarını da kullanabiliyorlardı. Kâbil'de hemen hemen her evden birilerinin ya bacağı ya da kolu eksikti. Oyuncak bombalar ve sakat bırakan mayınlar konusunda Krakowski'nin: "Yaralı bir Afganlı, ölü bir Afganlıya göre Sovyetlerin daha çok işine yarar, çünkü yaralanan arkadaşlarına yardım etmek diğer Afganlıları uzun süreli olarak bağlar." (Krakowski, 1987: 8) şeklindeki açıklamasını, hem bir savaş stratejisi hem de mayın üzerinden yapılan bir düşünce felci olarak görebiliriz.

Parvana doğduğundan beri Kâbil'i hep yıkık dökük ve bomba sesleri arasında yaşamın sürdüğü bir yer olarak tanıdı. Babasına koltuk değnekliği yapan omzuna küçük yaşına rağmen o kadar yük biniyordu ki, zavallı akşam eve döndüğünde dinlenmek yerine bir de su taşımak zorunda kalıyordu. Bir evin en zaruri ihtiyacı şüphesiz su idi. Odanın bitiminde su salonu vardı. Orada o küçük bölmede bir de türk usulü tuvalet bulunuyordu. Yine o küçük odada bir mutfak ve banyo yapmak için de bir küvet yer alıyordu. Evin bu tasvirinden Afganistan'da yaşamının ve insan olmanın özellikle kadın olmanın ne kadar zor olduğu anlaşılabilir. Özellikle Taliban'ın ülkeyi ele geçirmesiyle bu hak ve ihlaller inanılmaz boyutlara ulaşmıştır. Taliban, dünya genelinde özellikle Amerika'da Ladin'e ve El Kaida'ya lojistik imkanlar sunan bir rejim olması yanında, uluslararası normları altüst eden kararlarla dikkat çekmiştir. Bu siyasi yapı, insan haklarını önemsemeyen ve sürekli ihlal eden, kadın ve çocuklara eziyet eden ve halkına esir muamelesi yapan çağdışı bir devlet imajı vermiştir (Uslubaş, 2010:143). Kadınların dışarı çıkmasını ve okula gitmesini yasaklayan bu sözüm ona İslam mücahitleri! erkekleri de bu yasakçı zihniyetlerinden muaf etmemişler, onlara da sakal bırakmayı emretmişlerdi. "Taliban lideri Molla Muhammed Ömer, Kâbil radyosundan bir bildiri yayınlayıp tüm erkekleri sakal bırakma mecburiyeti getirildiğini, tıraş bıçağı satışlarının yasaklandığını, sakal bırakmayanların veya sakalını kesenlerin en sert biçimde cezalandırılacağını açıkladı. Molla Ömer'in sözlerine göre sakal yasası Kâbil'de yeni kurulan İslam Polisi sakalsız erkekleri kırbaçlarken, sakal tıraş yapan berberlerin de iki parmağını kesecekti, Molla Ömer köselerinde sakal yasasına uymak zorunda olduklarını söylüyordu. Onlar da takma sakal kullanacaklardı." (Oğuz, 2001: 321). Parvana'nın babasının bu yeni sakallı haline alışması için zamana ihtiyacı vardı. Babası bombardıman öncesi lisede Tarih öğretmeni olduğu için tarihi konuları iyi biliyordu. Bu yüzden akşamları eve geldiğinde çocuklarına

ülkesinin tarihinden bahsediyor ve onlara tarih bilinci aşılamaya çalışıyordu. Yine bir akşam sohbetinde Afganistanın bir başka işgalinden söz ederken:

"1880 senesiydi, İngilizler ülkemizi ele geçirmek istiyorlardı. Tabii bu kabul edilemezdi. Herkes Afganistan'ı ele geçirmeye çalışıyordu. Ama biz, Afganlar, her seferinde onları geri püskürtüyoruz. Biz dünyanın en misafirperver ve sıcakkanlı insanlarıyız. Misafirlerimizi krallar gibi ağırlarız(30). Bununla birlikte ülkenin savunması noktasında herkes seferber olur. 1880'deki işgal sırasında genç bir kız, düşman askerlerinin karşısına çıkar ve başörtüsünü adeta bir bayrak gibi elinde dalgalandırarak, umudunuzu kaybetmeyin, bu savaşı kazanacağız, haydi kalkın karşı koyalım diye bağırtarak halkı mücadeleye çağırmişti. Ve sonunda İngilizler çekip gitmişlerdi." (s.32)

Yazarın burada tarihe bir göndermede bulunarak Britanya İmparatorluğunun Afganistan üzerindeki emellerine vurgu yapmaya çalıştığını düşünebiliriz. Tarih bize yıllarca Çarlık Rusya'sı ile Britanya İmparatorluğunun bu ülkeyi ele geçirme konusunda sık sık karşı karşıya geldiklerini ve karşılıklı çıkarlar noktasında anlaşma yoluna gittiklerini göstermiştir. İngiltere'nin Afganistan üzerindeki nüfuzu konusunda Oğuz şunları aktarmaktadır: "Hindistan'daki İngiliz kuvvetleri daha önce üç defa Afganistan'ı işgal etmiş, ancak her defasında büyük kayıplar vererek geri çekilmek zorunda kalmıştı. Bununla birlikte Afganistan, kısmen de olsa İngiltere'nin kontrolündeydi. Afgan emirleri İngiltere'nin himayesi altındaydı ve dış ülkelerle ilişkilerini Londra aracılığıyla yürütüyorlardı."(2001: 53). Burada yazar Ellis, çocuk edebiyatı duyarlılığı içinde davranmış ve babaya çocuklarını bilgilendirme görevi yüklemiştir. "Kurmaca söylem bir bilgi aracı, bir kültüre giriş aracı olarak görülüyorsa o halde gerçeklerin yanında belgeler de önem kazanır. Eserin kültürel saygınlığı onun edebi değerinin bilinmesiyle ortaya çıkar."(Blaimpain, 1979:27-28). Bu tür tarihi referanslar çocukları geçmiş ve gelecek konusunda aydınlatmaya yönelik olarak verilir. Parvana'nın babasının da yaptığı budur. Zaman zaman tarihe yönelik açıklamalarla çocuklara vatan, millet sevgisi aşılanır

2.Taliban Parvana'nın babasını tutukluyor

Ailesiyle güzel bir sohbe daldıkları o akşam her şey altüst olmuştu. Evlerine aniden dört taliban askeri girmiş ve özellikle çocuklar ne olduğunu anlayamamışlardı. Herkes korkudan donup kalmıştı. Parvana'nın ablası hemen burka dedikleri örtüsünü başına geçirmişti. Zira, onun genç bir kız olduğunu anladıklarında kaçırılma riski vardı. Taliban evlere baskın yaptığında bazen kızları kaçırıyor ve bir daha aileler bu kızlarından haber alamıyorlardı. İki Taliban askeri babasının ellerini bağladığında, annesi kocasının kötü bişey yapmadığını haykırıyor, onu bırakmaları için yalvarıyordu. Taliban askerleri o sırada Parvana'nın babasına:

"Eğitimin için İngiltere'ye niçin gittin? Afganistan'da senin fikirlerine ihtiyaç yok: Bu sadece yabancılar için iyi! diye bağırtıyorlardı. Bu arada babası onlara cevap vermeye kalkıştıkça her birinden bir darbe alıyordu. Annesi yumruk darbeleriyle askerlerin üzerine saldırdı. Ancak zavallı kadın bayılmış halde yere yığıldı. Asker ona bir çok defa daha vurdu. Annesine vurulan her darbede, Maryam ve Ali insanın içini parçalarcasına bağırtıp çağırıyorlardı."(34).

Sonunda adamı ağzı burnu kan içinde alıp götürdüler. Karısı askerlere kocasını götürmemeleri için dirense de boşunaydı, ona da şiddet uygulamaktan geri durmamışlardı. Parvana babasının gidişiyle büyük bir üzüntü yaşıyor, o gece onun horlamasını arıyordu. Zira onun horlaması kızının güven içinde uyuması demektir. Bütün gece babasını düşünmüştü: O, şimdi nerdeydi, acaba uyuduğu yer nasıldı? nasıl bir ortama atmışlardı? Acaba üşüyor muydu? Aç mıydı? Korkuyor muydu? gibi aklına bir sürü sorular geliyordu. Zira hapishane nasıl bir yerdir, tam olarak kestiremiyordu.

Babasının suçsuz yere evden alınıp götürülmesi, Parvananın ailesi için yeni bir zor dönemin başlangıcıydı. Kadınlar yanlarında eşleri olmadığı sürece ne dışarı çıkabiliyorlar ne de otobüse binme hakları vardı. O halde anne dışarı çıkamayacaktı. Kocası evde olsaydı ve ona çıkma yetkisi verseydi bir dereceye kadar bu mümkün olabilecekti. Ama mademki kocası da tutuklandığına göre kadının dışarı çıkması mümkün değildi. Talibanın bu yasakçı ve kadını dışlayıcı tutumu çok geçmeden dünyada yankı bulmuş ve bazıları tarafından şiddetle kınanmıştı. "Nitekim dini polis Munkrat ve İçişleri Bakanlığı bünyesinde Ekim 1996'da oluşturulan Erdemi Geliştirme ve Ahlaksızlığı Önleme birimi Munkar'ın uygulamaları sonucu, kız öğrencilerin okuldan uzaklaştırılması, kadınlara refakatsiz sokağa çıkması ve çalışmasına yasak getirilmesi ve bir anlamda kadınların zorla evde tutulmasına yol açan bir dizi kuralın hayata geçirilmesiyle, ülkenin kadın ve kız çocukları için açık bir hapishaneye dönüştürülmesi ABD'deki kadın hakları kuruluşlarını 1996 yılı sonundan itibaren harekete geçirmiş ve bu 'barbar' uygulamalara son verilmesi istenmiştir."(Uslubaş, 2010:143).

Mademki kadın tek başına çıkamayacaktır, o halde Parvana, dışarı çıkabilmelerini sağlayacak 'eşime dışarı çıkma yetkisi veriyorum (s.42)' şeklinde sahte bir izin yazısıyla bu işi halletmeyi düşündü. Bu işe yarayacak bir formüldü; çünkü biliyordu ki Taliban'ın bir çoğu okuma yazma bilmiyordu. Parvana sahte

izin yazısıyla annesini de yanına alarak dışarı çıkar. Küçük kız yolda gördüğü herkese babasının resmini göstererek onu daha önce görüp görmediklerini sorar. Sonuçta hapishanenin yerini öğrenirler. Oldukça uzak bir yerde olmasına rağmen oraya ulaşırlar, ama kapıda gardiyanlar onları dinlemez ve onları oradan şiddet kullanarak kovarlar.

Parvana'nın annesi diğer Afgan kadınlarına benzemezdi. Daha öncede söylediğimiz gibi okur yazar birisiydi. Afgan kadınlar birliğinde aktif olarak çalışan bir kadındı. Ülkeye yapılan işgaller, siyasi çıkar amaçlı müdahaleler o istikrarı bozmuş ve ülke öyle bir karanlığa sürüklenmişti ki kadın tek başına dışarı çıkma özgürlüğünden mahrum bırakılmıştı. İşte Afganistan kadını, en büyük darbeyi dış işgalcilerden ziyade iktidar mücadelesi veren dini guruplardan görmüştür. Sovyet işgalinin (15 Şubat 1989) sona ermesinin ardından bu kez "1992 yılında mücahitlerin iktidarı ele geçirmesinden sonra Kâbil başkent olarak işlevini yitirmekle kalmadı, aynı zamanda yerle bir oldu. Efsanevi Hindukuş Dağları'nın eteklerindeki Kâbil, 1980'li yılların başında 2 milyonluk nüfusu, çokkültürlü mozaik yapısı ve hoşgörülü hayat anlayışıyla canlı ve renkli bir kentti. Kâbil sokaklarında yan yana yürüyen mini etekli, modern giyimli genç kızlar ile çarşafli, başörtülü kadınlar, Afgan başkentindeki hoşgörülü hayat tarzının ve kültürel zenginliğin simgesiydi (Oğuz, 2001:25).

Fatana kocasının yokluğunda her akşam evde ülke konusunda yaptıkları konuşmaları hatırlıyor, kocasının daima umudu kaybetmemek gerektiği yolundaki tavsiyelerini düşünüyordu. Kocasına göre, kimse yılgnlık göstermemeliydi. Ülkeden kaçıp gitmek de doğru değildi, özellikle okumuş insanların bir yere gitmeyip, ülkenin geleceğine sahip çıkmaları gerekirdi.

"Fatana sen gazetecisin, yazarsın, derdi. Dışarı çıkmam, şehre gitmen, olup biteni görmem gerekiyor.

Aksi halde içinde yaşadığımız şu günlerde Kâbil'de sürdürülen yaşamı nasıl yazabilirsin? (s.48).

Fatana, kocasının bu dediklerini aklına getiriyor, ama elinden bir şey gelmemesi karşısında deliye dönüyordu. Evde yiyecekleri de tükenmişti. Mutlaka bir şey yapmaları gerekiyordu. Sonunda Parvana'nın saçlarını kesip erkek kılığına girerek babasının işine devam etmesinde karar kıldılar. Parvana'ya uygun bir kıyafet ayarladılar ve başına da beyaz bir takke koydular. Parvana o gün alış verişini bitirdikten sonra hemen eve döner. Ertesi gün babasının kağıt ve kalemlerini yanına alarak çalışmaya gider, bazen mektup okur, bazen cevap yazar, bu şekilde eve katkı sağlamaya çalışır.

Müşteri beklerken yavaş yavaş çevreden kendi yaşlıları çocuklarla tanışmaya başlamıştı. Bir gün kendisi gibi pazarda satıcılık yapan eski okul arkadaşını görür, arkadaşı da kendisi gibi kılık değiştirmişti. Parvana ve arkadaşı Shauzia gizli gizli mezarlığa gidip bombaların açığa çıkardığı kemik parçalarını toplayıp satmaya başlarlar. Ancak mezarlıkta toprağı eşelemeye başladıklarında Taliban'dan başka unutmamaları gereken bir tehlike daha vardı: o da Kâbil'de bitkiden çok mayın olmasıydı. Her taraf her an patlamaya hazır mayınla döşeliydi.

"Parvana okulda iken Birleşmiş Milletlerden bir adamın üzerinde farklı tip mayınların tanıtıldığı bir tablo ile sınıfa geldiği günü hatırlar. Bir an, onların neye benzediklerini göz önüne getirmeye çalışır.

Bazıları oyuncağa benziyordu, özellikle çocuklara yönelik mayınları bu şekilde hatırlamıştı." (121).

Burada yeri gelmişken bir çelişkinin altını çizmek durumundayız. Afganistan yakın tarihine baktığımızda bu coğrafya XIX. Yüzyılda İngiltere ile Çarlık Rusya'sının hedefi olmuştu. XX. Yüzyıl da ise İngiltere'nin yerini bu kez Amerika Birleşik Devletleri almıştı. Sonraki dönemlerde bu ülkenin zavallı insanların yüzü hiç gülmedi. Dışardan ve içerden yapılan işgal ve darbeler ülkeyi harabeye çevirdi. Yukarıdaki cümlelerdeki çelişkiye döndüğümüzde ülkeyi işgal edip her tarafı mayınlayanların daha sonra da gelip iyi niyet elçisi ve kurtarıcıyı oynaması ne kadar şaşırtıcı değil mi? Yakın zamanlarda insan hakları ihlallerine son vermek, demokrasiyi tesis etmek adına kendilerinden güçsüz ülkelere saldıranların, başka bir ülkenin kaderine yaptıkları ihlali perdeleme gayretlerine defalarca tanık olduk. Birleşmiş Milletlerden birisinin mayınlar konusunda halkı bilgilendirirken, her şeye rağmen insani bir görev yapıyormuş izlenimine karşılık, Sovyetlerin şu aşağıda alıntıladığımız ikiyüzlülük olarak algılanmayacak gayri insani tavrını takdir ediyoruz! Bilindiği gibi, rus ordusu Afganistan'ın tüm altyapısını tahrip etmiş ve geriye 30 milyona yakın mayın bırakmıştı. "Afganistan'ın dört bir köşesine yerleştirilen bu mayınlar günümüzde de, her gün onlarca Afgan'ı sakat bırakmaya devam ediyor. Afganistan'da mayın temizliği yapan bazı uluslararası kuruluşlar, Moskova'dan mayınların yerlerini gösteren haritaları vermesini isteseler de, Ruslar işbirliğine yanaşmadılar." (Oğuz, 2001:26). Bu açıklamalara bakınca Rusların bu konudaki tutumu niyetlerini ortaya koyması bakımından Amerikalılara göre daha net ve anlaşılır gelmektedir.

İşte Parvana bu mayın mezarlığında diri kalmaya ve ailesini de yaşatmaya çalışıyordu. Bir evin ihtiyaçları kemik parçaları satarak nasıl karşılanabilirdi. Ev kirasını, yeme içme ve aydınlanma için gazyasını nasıl satın alacaklardı. Parvana yorgundu. Bir an farklı duygulara kapıldı. O an, sınıfta arkadaşlarıyla olmayı, kendilerine verilen ev ödevlerini, tatiller de ise oynadığı oyunları düşündü. Zira oyun, onun çocukluğunun en vazgeçilmez eğlence aracıydı. Pedagoji bilimi oyunun çocuğun gelişim ve

eğitiminde önemine vurgu yaparken, aileleri de çocuklarına oyun ortamı hazırlamaları konusunda uyarmaktadır. Oyun boşa harcanan zaman değildir. Oyun oynamadan büyüyen çocuk eksiktir. "Çocuk oynarken tecrübe kazanır. Oyun, onun hayatının çok önemli bir parçasıdır. Dış olduğu kadar, iç tecrübeler de bir yetişkin için zengin olabilir. Oysa çocuk için zenginlik, yalnız oyunlarda ve fantezilerde vardır. Nasıl yetişkinlerin kişilikleri hayatta edindikleri tecrübelerde gelişiyorsa, çocukların kişilikleri de kendilerinin ve başkalarının buldukları oyunlarla gelişir. Kendilerini zenginleştirerek çocuklar, yavaş yavaş dışarıdaki gerçek dünyayı görebilme kapasitelerini geliştirirler. Oyun, canlılık demek olan yaratıcılığın sürekli bir kanıtı olur." (Yavuzer, 1998: 170). Ne yazık ki Afganistan'ın bu kaotik ortamında çocuklar için oyun bir düştür ibaretti. Parvana'nın bu yöndeki beklentilerinin gerçekleşmesi çok zor görünüyordu. Babası hapse atılmış, koskoca bir evin tüm yükü onun üstüne yüklenmişti. Dünyanın başka yerindeki akranları oyun oynarken, o kız çocuklarının yalnız başına evden çıkamadığı bir ülkede, erkek kılığına girerek evine ekmek getirmeye çalışıyordu. Bir gün eve dönmek üzere yolda Taliban'ın kontrolüne geçmiş olan Mezar-ı Şerif şehrinde kaçıp kurtulan bir kadına rastlaması onun psikolojisini iyice bozmuştu. Kadının başı açıktı ve perişan haldeydi. Parvana'ya Mezar-ı Şerif şehrinde kaçtığını şöyle anlatır:

"Beni gelip öldürmelerinden çok korkmuştum. Gece karanlık bastırıldığında, dışarı kaçtım. Evden eve geçtim. Askerlerin beni görmemeleri için dikkat ediyordum. Her tarafta cesetler vardı. Sokaklarda başıboş gezen köpekler cesetleri dişleriyle parçalamaya başlamışlardı: Yol üzerinde ve kaldırımlarda sağa sola saçılmış et parçaları görülüyordu. Bir hayvanın ağzında taşıdığı bir kolu bile gördüm." (167).

Bu inanılmaz korkunç bir vahşetin betimlemesiydi. Gerçekten de Taliban Mezar-ı Şerif şehrini ele geçirmek için çok sayıda kanlı saldırı eylemi gerçekleştirmiştir. "18 Ağustos 1998 tarihinde Mezar-ı Şerif'in tekrar Taliban'ın eline geçmesi sonucunda, içinde 9 İranlı diplomatın da bulunduğu 5000'e yakın kişi öldürülmüştür." http://www.akademikortadoğu.com/belge/ortadoğu14makale/deniz_anbarli_bozotay_ismail_meric.pdf .

Bu durumu göz önüne getirdiğimizde orada nasıl bir vahşet yaşandığını anlayabiliyoruz. Parvana çaresizdi. Ancak birkaç gün sonra üzüntüsünü hafifletecek bir olay yaşamış ve hayatın kendisine biraz da olsa gülümsediğini düşünmüştü. Taliban tarafından tutuklu olan babası hapishanenin önüne atılmış halde iken yoldan geçen iki kişinin yardımıyla eve getirilmişti. Hapishaneden çıkan bu adam neredeyse tanınmayacak haldeydi, ama Parvana onu bin kişi arasında tanıyabilirdi. Birkaç gün sonra babasıyla kısa bir süre önce Mezar-ı Şerif şehrine giden annesi ve kız kardeşlerini aramak üzere yola çıkacaklardı. Yola çıkmadan önce pazar arkadaşı Shauzia'ya allahaısmarladık derken 20 yıl sonra, tekrar görüşmek için ilkbaharın ilk gününü kararlaştırdıklarında, zavallı kız içinden:

"Yirmi yıl, diye düşündü. Bu zaman zarfında ne olup bitecekti? Hala Afganistan'da mı olacaktı? Ülkesi sonunda barışa kavuşmuş olacak mıydı? Yeniden okula dönecek miydi? İş bulacak mıydı? Evlenecek miydi?"(182).

İşte Parvana'nın geleceğe yönelik olarak içinden geçirdiği umut ve kaygıları böyleydi. O, Afganistan'da yaşamının özellikle bir kadın olmanın zorluklarını gösteren binlerce mağdur, aşağılanmış, özgürlüğü elinden alınmış kadından birisiydi. Eserin sonunda babasıyla birlikte annesi ve kardeşlerini aramak üzere yol çıkışlarından onları daha bir çok mücadelenin beklediğini düşünebiliriz. Bir anlamda yeni arayışlar yeni umutlar demektir. Özgürlüğe kavuşmanın bir bedeli vardı. Afgan kadını bu bedeli ağır ödüyordu. Ancak her şey bitmiş değildi. Parvana'nın babası: Kimse yılgnlık göstermemeli, umudu kaybetmemeli ve ülkeden kaçıp gitmemeli. Özellikle okumuş insanlar bir yere gitmeyip, ülkenin geleceğine sahip çıkmalı, dememiş miydi? Evet haklıydı, zira her gün doğan güneş, acı çeken tüm insanlık için umut ışığı olmaya devam ediyordu.

Sonuç

Eserin yazarı Ellis, hayatını dünyanın değişik yerlerinde yaşanan savaşlara karşı mücadeleye adanmış barış yanlısı bir kadındır. Onun Afganistan deneyimi bu yöndeki mücadelesinin belki de en anlamlısı ve en dikkat çekicisidir. Eserin kahramanı Parvana, Afganistan'da yok hükmünde kabul gören milyonlarca kız ve kadının sembolüdür. Yazar, Parvana aracılığıyla dış dünyayı Afgan kadınının uğradığı ayrımcılığa ve ömür boyu ev hapsine karşı duyarlı kılmaya çalışmıştır. Tanık olduğu olaylar ona, Afganistan'da kız çocuğu olmanın ne kadar zor olduğunu göstermiş ve bundan hareketle on bir yaşındaki Parvana ve ailesinin her gün patlayan bomba sesleri arasındaki inanılmaz yaşam mücadelesini kaleme almıştır. Biz bu eserde satır aralarını incelediğimizde şunu gördük: Afganistan savaşın adıdır. Afganistan işgalcilerin çocuğu oyundan alıkoyduğu, kız çocuklarının okula gönderilmesinin yasak olduğu, kadının örtüsüz, yanında kocası veya babası olmadan dışarı çıkamadığı, bir ömür eve kapatıldığı açık cezaevidir. Ülkeye hakim olan Taliban rejiminin en katı, en acımasız ve anlaşılması güç eylemlerinin sahnelendiği coğrafyadır. Gözü dönmüş dış güçlerin gövde gösterilerine kurban edilmiş halkın öyküsüdür Afganistan. Tarlalarına yiyecek ve içecek ekimi yerine mayın ekiminin yapıldığı ve insanların kolu ve bacağının eksiltildiği cerrahi operasyon alanıdır. İslam hukuku adına yapılan ama gerçekte İslam'la hiç alakası olmayan hak ve hukuk ihlallerinin en

vahşice uygulandığı yerdir. Yazar, bize süper güçlerin bölgedeki müttefikleri aracılığıyla oynadıkları bu kanlı oyunun son perdesinde başrol oynayan Taliban hareketini tanıtmış ve Taliban iktidarında Afganistan'ın nasıl bir Ortaçađ karanlığına sürüklendiğini vurgulamak istemiştir. Pakistan ordusu ve istihbaratının bir yavrusu konumunda olan Taliban hareketi, Afgan savaşı yıllarında filizlenen ve şekillenen Kabil'de iktidarı ele geçirmek veya en azından kontrol etmek doğrultusundaki siyasi arayışın yansıması veya devamı olarak görülebilir.

KAYNAKÇA

BLAIMPAIN, Daniel (1979). *La littérature de jeunesse*, Bruxelles: Editions Labor.

ELLIS, Deborah (2001). *Parvana Une enfance en Afghanistan*, France: Hachette Livre.

KRAKOWSKI, Elie D (1987). *Afganistan:Unutulan Savaş*, Çev. Hüseyin Dermiř, Ankara: Orta Dođu Teknik Üniversitesi Asya-Afrika Araştırmalar Grubu, Yayın no:36. O.D.T.Ü.Mimarlık Fakültesi Basım İşliği.

OĞUZ, Esedullah (2001). *Hedef Ülke Afganistan*, İstanbul: Doğan Kitapçılık.

USLUBAŞ, Fevzi (2010). *Büyük Oyundan Büyük Kaosa, Taliban ve Avrasya'da Cihad*, Ankara: Karınca Yayınları.

YAVUZER Haluk (1998). *Ana-Baba ve Çocuk*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu14makale/deniz_anbarli_bozatay_ismail_meric.pdf (Eriřim tarihi: 02.06.2017).